

La llarga lluita de «mare coratge», encara

Hebe Bonafini, presidenta de Madres de la Plaza de Mayo, ha protestat pràcticament tota la seua vida. Primer, contra els militars i, després de la dictadura, contra les lleis de punt i final i obediència obligada aprovades per Raul Alfonsín. Per a ella, el futur de l'Argentina passa inexcusablement per castigar els culpables del genocidi.

Daniel Garcia (Buenos Aires)

El bisbe Kurt Scharf, supervivent del camp d'extermini nazi d'Auschwitz, va dir una vegada de la senyora Bonafini: «Si nosaltres haguérem tingut dones així en el nostre poble, la història de l'horror s'hauria mantingut lluny de les nostres latituds». I és precisament això, l'horror, el que Hebe Bonafini vol recordar tot els dies als argentins. Ni ella, ni cap de les mares de la Plaza de Mayo, estan disposades a acceptar que continue sense conèixer-se encara on són 200 xiquets i que molts dels militars torturadors que participaren en la repressió s'arreceren en les files de l'exèrcit.

—¿Com valora vostè els darrers anys de democràcia viscuts al seu país?

—Durant molts anys vam lluitar per tenir un govern constitucional, però quan el vam aconseguir, vam haver d'incrementar el nostre esforç i oposar-nos a les mentides d'Alfonsín, perquè ens va prometre i ens en va donar una altra. En la campanya electoral del 83, el president es va basar en els drets humans, i d'aquesta manera va aconseguir el triomf. Els primers anys del seu govern vam creure les seues promeses, i fins i tot vam participar en algunes activitats de l'Executiu, com la Conadep (Comissió Nacional de Desapareguts), però tot això ho féu el president per a intentar conformar-nos, ja que no havia complert el que realment havia promès: judici i càstig als culpables.

Ara, el 1988, quan una nova campanya electoral s'acosta a Argentina, Alfonsín torna a intentar acostar-se a les Mares i diu que nosaltres tenim raó. Aquesta actitud d'Alfonsín ens sembla hipòcrita.

—¿Quines funcions exerceix la Subsecretaria de Drets Humans?

—Una de les funcions és la d'exhumar cadàvers i identificar-los, i nosaltres ens hi oposem. Creiem que primer s'ha d'identificar els assassins. Volem saber qui són els torturadors, qui són els que determinaren la vida i la mort

Plaça de Mayo, testimoni d'una lluita per la justícia.

Com van nàixer les mares de la Plaza de Mayo

Quan, a mitjan de la dècada dels 70, van començar a desaparèixer els nostres fills, nosaltres, les mares, els buscàvem i vam iniciar tràmits i gestions de manera individual per saber-ne l'estatge i el destí. Anàvem a la justícia i presentàvem un recurs d'habeas corpus, després recorriem les casernes i les comissaries de policia i finalment recorriem a algun capellà amic que ens poguera ajudar a trobar-los. En aquests recorreguts angoixosos vam començar a conèixer-nos moltes mares víctimes de la mateixa desaparició. De les nostres primeres converses va sorgir la necessitat de viatjar fins a la capital federal per a demanar el suport de monsenyor Grasseli, bisbe de la marina argentina i titular de la capella Stella Maris.

Aquest bisbe ens va rebre algunes voltes, ens va escoltar, ens demanava

informació sobre els nostres fills desapareguts, els seus germans, companys d'estudi o treball i amics i ens investigava, però res més. En comprovar aquesta situació, una de les mares, Azucena Villaflor de Devicienti, va proposar anar a la Plaza de Mayo per a escriure una carta al president Videla. En aquell moment li dèiem president, no dictador. El 30 d'abril de 1977, per primera vegada, un grup de mares vam firmar una carta destinada a Videla, en la qual li demanàvem pels nostres fills. No va contestar mai.

Aleshores vam decidir que ens reuniríem a la Plaza de Mayo el divendres següent, a les 15.30 hores, a plena llum del dia perquè ens poguera veure molta gent. Allà comentàvem com avançaven les diferents gestions que teníem encomanades. Cada mare contava com li

dels nostres fills. La intenció que persegueixen és la de convertir les mares dels desapareguts en mares de morts, i així tancar el problema dels desapareguts. Però no ho permetrem.

—*¿No li sembla utòpic seguir demanant l'aparició vius de tots els desapareguts durant la repressió?*

—Nosaltres creiem que la majoria van ser assassinats, però mentre no hi haja un responsable que ens diga què va passar amb cada un d'ells, seguirem demanant l'aparició d'ells vius. El contrari seria tornar a assassinar-los. Ens volien donar un mort, qualsevol, i ho rebutjàrem. El govern sempre va buscar la solució jurídica del cas, i nosaltres lluítem per la solució política. La Conadep pretenia que la lluita tornara a ser individualista, que cada una lluitara pel seu fill, no pels 30.000, i llavors, ¿què passa?, que aquelles famílies que desaparegueren senceres, els que fugiren, els que encara tenen por, no serien reclamats.

—*Vostè que tant ha lluitat per trobar els fills dels altres, ¿què sap dels seus?*

—Per saber, sé tot el que van fer als meus fills, el que els va passar, el nom dels que se'ls endugueren, el cotxe del trasllat, on viuen, el nom de les dones, les cares dels seus fills. Sé quin carceller els subornava amb bon menjar, qui feia de bo i qui de dolent. Conec la cara del botxí, la façana de sa casa, la matrícula del cotxe. Lentament vaig reconstruir els fets, les hores i els minuts d'aquest trencaclosques sinistre: el perseguit acaça al perseguidor en aquest

Hebe Bonafini.

havia anal en les seues gestions davant el Ministeri de l'Interior, Comandància Central de Policia, algun capellà amic, etc.

A mesura que passava el temps, cada vegada n'érem més. Quan en vam anar setanta plegades a la plaça, una vesprada vingué la policia i ens digué: «No, no, no. Estem en estat de setge, no es permeten reunions. Circulen, caminen...»

«A cops ens van fer alçar dels nostres seients, però en comptes d'anar-nos-en, vam oheir l'ordre policial i vam començar a caminar, de bracet en grups de dos o tres, al voltant de la piràmide. A partir d'aquell moment, cada dijous, a quarts de tres de la vesprada, la plaça s'omplia de policies que ens impedien arribar al centre, però nosaltres insistíem.

Per l'octubre del 77 vam realitzar una gran marxa, i com a conseqüència

s'endugueren detingudes més de tres-centes mares. Quan van arribar a la comissaria, el comissari no sabia què fer amb tantes dones detingudes, i, a més, no es van adonar que entre nosaltres hi havia moltes persones estrangeres, solidàries amb la nostra causa, com les monges franceses Alice Domon i Leonie Duquet (més tard segrestades, torturades salvatgement i desaparegudes) i moltes periodistes nord-americanes.

El 8 de desembre, mentre estàvem reunides a l'església de Santa Cruz a fi d'arreglar diners per publicar una sol·licitada als diaris locals, hi ha una batuda policial i moltes mares són detingudes. L'endemà segresten al seu domicili una de les monges franceses i el dia 10 s'emporten de la cantonada de sa casa la nostra primera presidenta, Azucna de Devincenti.

El dijous següent, foren moltes menys les mares que s'acostaren a la

Plaza de Mayo. Unes, per desaparegudes, i les altres per por. El nostre grup es reduí a quasi dues-centes mares. Era com tornar a començar...

Però, a pesar de tot, vam comprendre que aquesta plaça ens havia donat forces, que no hauríem d'ahandonar-la per cap motiu. La repressió contra nosaltres s'encerueli, però no hi vam cedir. Quan se celebrava la cerimònia d'obertura dels mundials de futbol de 1978, hi havia més periodistes amb nosaltres a la plaça que a l'estadi, i arran d'això el món va començar a conèixer-nos.

Finalment, el 1979, vam decidir formar l'associació Madres de la Plaza de Mayo davant notari. Ho vam fer perquè, davant la por que algun dia poguérem desaparèixer totes, no volíem que tot el treball realitzat haguera resultat inútil, però fins a l'any 1980 no vam poder tenir seu pròpia i seguíem reunint-nos cada dijous a la plaça. □

infern en què transformaren el país. Però un infern d'homes, de sang, de criminals i desvergonyits. Ells, els assassins, deuen viure una existència pertorbada, jo no, però ni una vida miserable es mereixen.

I sàpigues també que algun dia, un fill, qualsevol fill, creuarà la Plaza de Mayo per a entrar en la Casa del Govern. Estic segura que ho veuré, encara que tinga de viure cent anys, per això no perd les esperances. No sé quin

«Hem aconseguit que el mocador blanc torne bojós els militars.»

fill, però creuarà la plaça per a prendre-la i serà un fill meu.

—*¿Quin tipus de política desenrotllen les mares de la Plaza de Mayo?*

—Nosaltres fem política pura, però no partidista. Una política destinada que els joves vegem com es pot fer aquesta activitat amb ètica i moral. Cap de les mares pertany a cap partit polític, tot i que cadascuna té les seues idees, però no acceptem afiliades a algun partit ni diners ni res d'ells. No busquem ni poder ni espai polític. Casualment, em vaig molestar fa poc perquè em proposaren ser candidata a presidenta de la República aglutinant els partits d'esquerra. Això em sembla una falta total de respecte al poble i no tan sols a mi. L'única pretensió nostra és continuar amb aquesta lluita per la vida, contra la mort.

—*¿Tem per la seua vida?*

—No. Quan segrestaren els meus fills, em segrestaren el temor. Les mares de la Plaza de Mayo hem donat un gran sentit a la nostra vida, a la que ens queda, a partir de la desaparició dels nostres fills. Tenim clar que cada vegada que eixim al carrer arrisquem la vida, però no tenim por. Jo puc donar la meua esquena amb total tranquil·litat als repressors. Han intentat matar-me algunes vegades, i a la meua filla, l'única que em queda en vida, però no hi ha temor. Mai no he volgut custò-

dia ni que ningú m'acompanye. No m'aturaran ni cent dictadures, ni cent democràcies ni una ràfega de bales. Precisament perquè no porte armes, tan sols un puny tancat on guarde la veritat.

—*¿Què pensa de les lleis del punt i final i de l'obediència deguda?*

—L'any 1985, nosaltres ja dèiem que hi hauria llei del punt i final quan tots deien que no. Dèiem que els radicals inventarien allò de l'obediència degu-

da quan tots deien que no. Sabíem que hi hauria un perdó per als assassins quan tots creien que no. Nosaltres ho vam veure clar abans. No ens enganym. Alfonsín era el millor entre el pitjor. El 1977, l'actual president oferí la col·laboració als assassins per compartir el seu projecte amb el càrrec de primer ministre. Ara no pot canviar, sobretot si és amic de Harguinteguy (general, ex-ministre de l'Interior, catalogat com a cervell de la repressió). El projecte d'Alfonsín era aquest, el que vivim ara. Però, és clar, val més mig *milico* (militar) que *milico* sencer. La llei del punt i final, ideada pel govern sorgit dels comicis del 30 d'octubre de 1983, fou el resultat d'un complicat trencaclosques jurídic que pretenia castigar els responsables, segons la seua òptica, del genocidi i exculpar els milers d'oficials de les tres armes i de les forces de seguretat que tenen les mans plenes de sang. Els punts i finals i les obediències degudes tan sols aprofiten per a conservar un temps més la quota de poder, ja que finalment l'ajust de comptes serà inevitable. Sense el càstig de tots els culpables del genocidi, aquest país no tindrà futur.

—*¿Són pacifistes?*

—No, no som pacifistes. Al contrari, som bel·ligerants, però tenim una altra manera de lluitar. Hem aconse-

gut que el mocador blanc torne bojós els militars en qualsevol lloc, encara que no diguem cap paraula.

—*Entitats culturals i polítiques de tot el món han premiat la labor desplegada per l'organització que vostè presideix. ¿Com valora aquest reconeixement?*

—A nosaltres, el suport internacional ens ha permès viure, que ja és dir. Si vivim, és perquè després que s'emportaren les monges franceses i la nostra primera presidenta, Azucena, vam crear noves formes de protecció. Quan ens portaven detingudes, aconseguírem que algunes ambaixades ens enviàren menjar o beguda a la comissaria, però no perquè volguérem menjar o beure, sinó perquè els repressors s'adonaren que en aquestes ambaixades ja sabien que estàvem detingudes, i per tant no seria fàcil fer-nos desaparèixer. Avui, a aquests organismes els demane que continuen donant-nos suport, que ens conviden perquè puguen escoltar com continuen violant-se els drets humans a l'Argentina.

—*¿Quina opinió té de les actuacions de Raul Alfonsín respecte a l'exèrcit?*

—El govern Alfonsín vol fer creure al poble que l'exèrcit està recompost i que és democràtic. I això és fals. Nosaltres denunciem que Alfonsín és còmplice dels fets de Setmana Santa quan diu «la casa está en orden y felices pascuas». Una cosa és denunciar un assassí, com quan jo dic: Massera (ex-almirall, detingut) és un assassí, i una altra és quan dic: Alfonsín, Pugliese (president de la Cambra de Diputats), Lúder (diputat peronista), Cafiero (candidat peronista a la presidència) són còmplices, perquè d'alguna manera són els que van fer les lleis que perdonaren els assassins, els militars que van provocar el deute que avui han de pagar els argentins. No solament l'extern, de dòlars, sinó l'intern, de mort i repressió. Ells no van fer res perquè no s'emportaren els nostres fills. Fins i tot han ascendit Astiz (Alfredo, àlies *Rubio, Angel, Cuervo, Gonzalo o Eduardo Escudero*, capità de la marina, acusat de múltiples violacions a dones i adolescents i que es va rendir davant els anglesos sense disparar un tret), però cal no confondre's amb l'ascens. Ell ocuparà el càrrec que vulga, perquè aquest és l'acord que té amb Alfonsín. És igual que siga caporal, tinent o almirall, perquè el grau més important que té és el d'assassí. Estan tots d'acord amb aquest perdó perquè s'estan perdonant ells mateixos. Radicals, peronistes, militars, jutges, església, tots necessiten el perdó, per això tots hi coincideixen. □